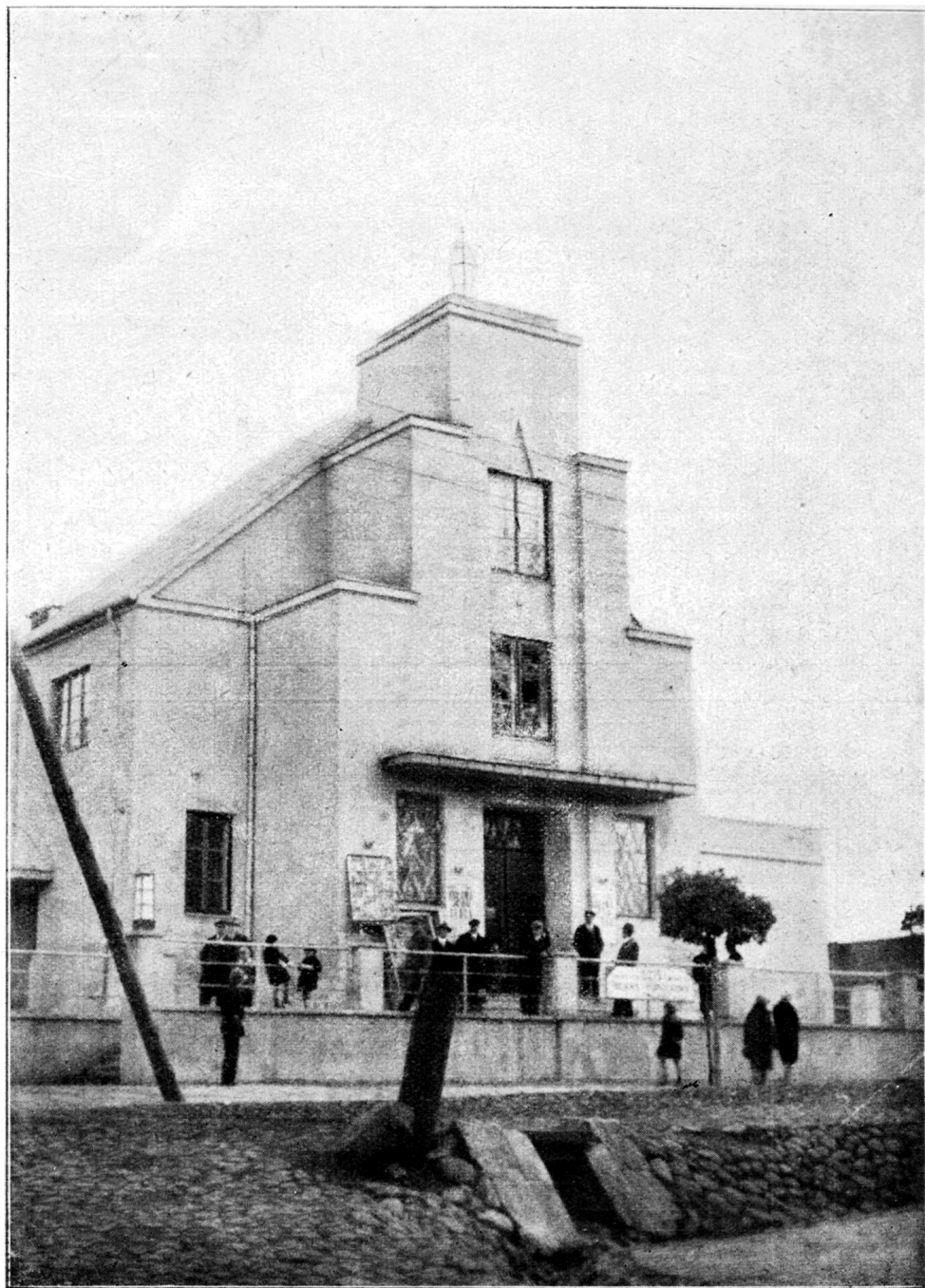

NA OTWARCIE
DOMU ŻOŁNIERZA
I DZIESIĘCIOLECIE
OBRONY ŁOMŻY
1920 — 1930

NAKŁADEM KOMITETU BUDOWY
DOMU ŻOŁNIERZA W ŁOMŻY
1 9 5 0 R O K U

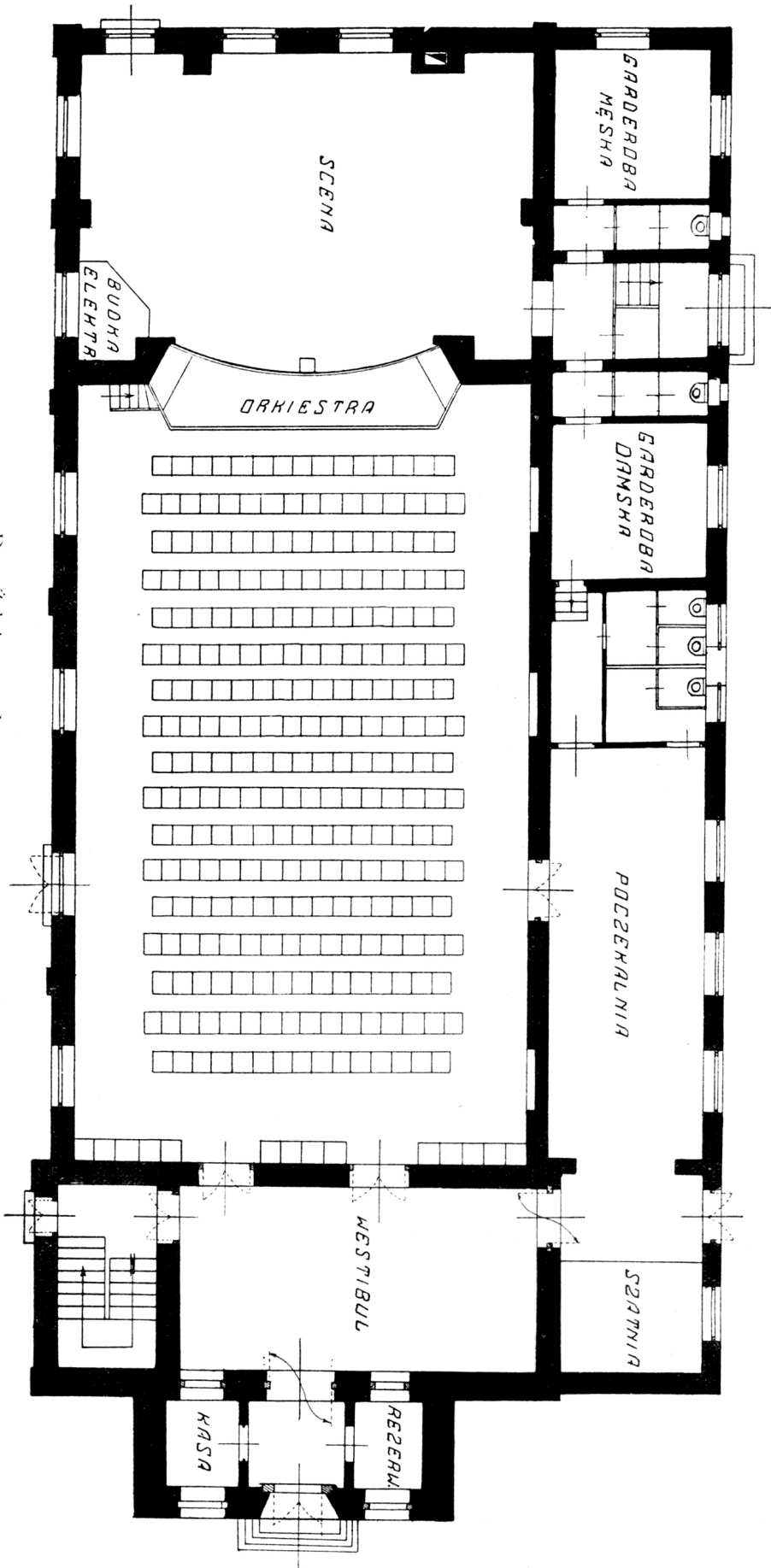
*PAMIĘCI BOHATERÓW
POLEGLYCH
W OBRONIE ŁOMŻY
POŚWIĘCAMY*

CZĘŚĆ I.
DOM ŻOŁNIERZA W ŁOMŻY

Dom Żołnierza w Łomży — widok ogólny.

Dom Żołnierza w Łomży — rzut pionowy parteru.

CZERWCU 1929 r. z inicjatywy Dowódcy 18 Dyw. Piechoty Generała Brygady Czesława Młot-Fijałkowskiego zawiązał się w Łomży Komitet Organizacyjny, który wziął sobie za zadanie urządzenie w lecie 1930 r. uroczystego obchodu dziesięciolecia zwycięskiej wojny, połączonego z uczczeniem jednego z najpiękniejszych epizodów tej wojny — obrony Łomży przed nawałą bolszewicką.

W skład Komitetu Organizacyjnego weszli przedstawiciele wojska: Gen. Bryg. Młot - Fijałkowski, ppłk. Raganowicz i major Brodowski, — z ramienia władz państwowych i samorządowych: Starosta powiatu łomżyńskiego Skarzyński, prezydent miasta Łomży, Świdorski, oraz przedstawiciele społeczeństwa miejscowego: dyrektor banku, Cygański i dyrektor Zakładów Roln. Przemysłowych Laube.

Wspomniany Komitet Organizacyjny na pierwszym swoim posiedzeniu 15 czerwca 1929 r. uchwalił:

1) zaprosić do współdziałania w pracy jak najszersze koła społeczeństwa miejscowego, a więc oprócz wojska, przedstawiciele: Duchowieństwa, Władz Państwowych i Samorządowych, Wolnych Zawodów, Obywatelstwa miejscowego i Ziemi łomżyńskiej,

2) uczcić obchód dziesięciolecia zwycięstwa trwałym i praktycznym pomnikiem w postaci „Domu Żołnierza”, którego potrzeba kulturalno-oświatowa dla wielotysięcznej rzeszy żołnierzy była nader aktualną.

Po powzięciu powyższych decyzji nie tracąc czasu zabrano się żywo do pracy.

Wydano odezwę do Społeczeństwa, odwołując się do Jego ofiarności i poparcia przez zakupywania wydanych przez Komitet cegiełek.

Komitet postawił sobie za cel wyposażyć „Dom Żołnierza” w nowoczesnie urządzonej salę teatralną, kino, czytelnię i gospodę, by

D. Ż. był ogniskiem kulturalnym, skupiającym życie pozakoszarowe żołnierzy, miejscem zbiorów i odpowiednich rozrywek wszystkich miejscowych oddziałów Przysposobienia Wojskowego, wreszcie miejscem styczności i współżycia Żołnierza ze Społeczeństwem.

Inicjatywa została nader przychylnie przyjęta.

Pierwsze datki wymowne swą ofiarnością złożyło wojsko.

W dniu 5 lipca 1929 r. w Sali Sejmiku Powiatowego w Łomży odbyło się drugie z rzędu zebranie Komitetu Organizacyjnego ze współudziałem szeregu zaproszonych przedstawicieli Społeczeństwa, Duchowieństwa, Władz państwowych i Samorządowych z miasta i Ziemi łomżyńskiej.

Po zagajeniu zebrania przez prezydenta m. Łomży Władysława Świderskiego i wybraniu tegoż na wniosek generała brygady Młot-Fijałkowskiego przewodniczącym zebrania, rozwinęła się wyczerpująca dyskusja na temat zrealizowania jednogłośnie przyjętej inicjatywy budowy w Łomży „Domu Żołnierza”.

Przy omawianiu źródeł dochodowych, któreby dostarczyły potrzebnych środków finansowych na przeprowadzenie budowy, zdecydowano także, między innymi, aby:

a) nie realizować na razie uchwalonego w roku 1928 wniosku o budowę w Łomży „Domu Niepodległości” kosztem 700.000 złotych, ewentualne fundusze przelać na rzecz budowy Domu Żołnierza,

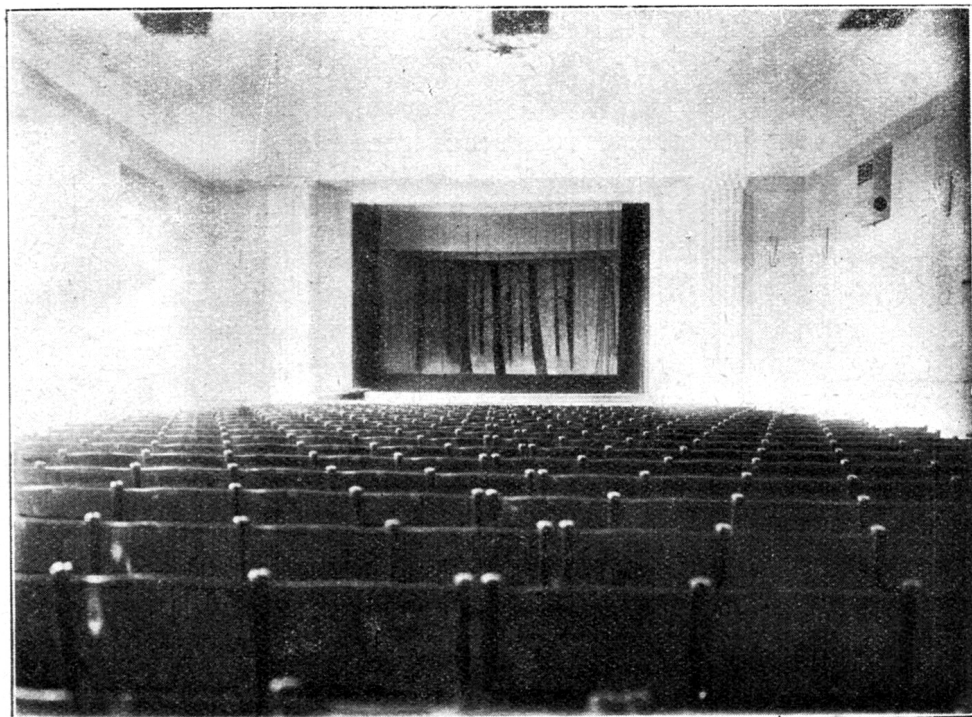
b) przekazać fundusze Komitetu budowy Pomnika Synom Ziemi Łomżyńskiej — Komitetowi Budowy D. Ż., z tem. że komitet budowy D. Ż. po zrealizowaniu swego planu przystąpi do budowy pomnika.

Po przeprowadzonej dyskusji, zostały przyjęte jednogłośnie obydwie wnioski, które, po przyjęciu przez Komitet D. Ż. zastrzeżenia Komitetu budowy pomnika, zrealizowane zostały na dwu posiedzeniach Komitetu budowy Pomnika (protokoły z dnia 25.X.29 i z dn. 17.XII.29 r.).

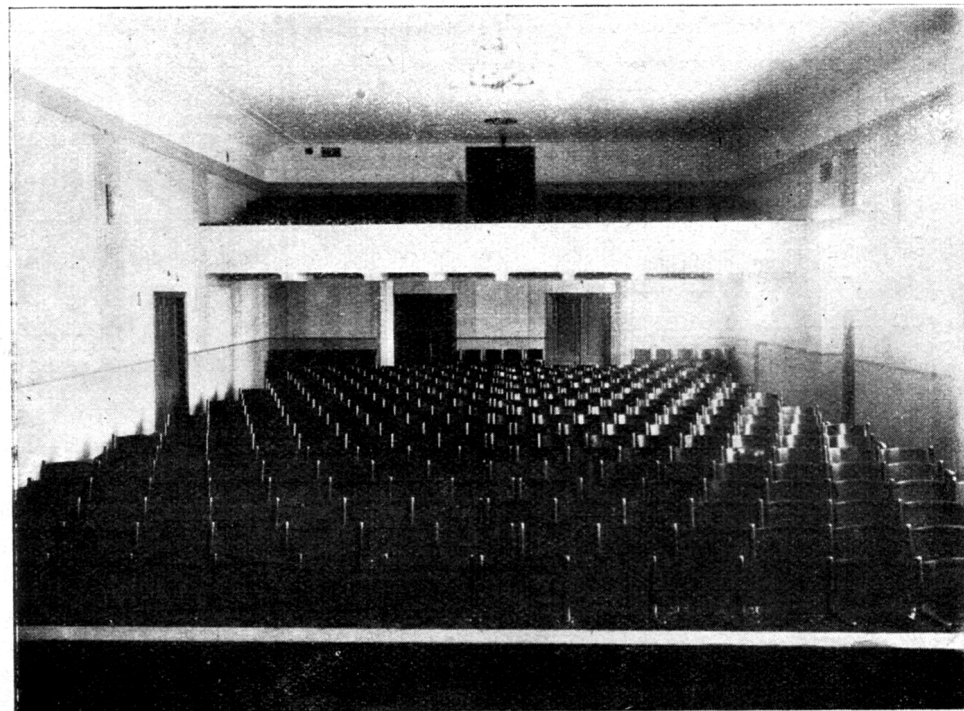
Po dokładnem rozważeniu najodpowiedniejszego miejsca dla przyszłego „Domu Żołnierza” postanowiono jednogłośnie wykorzystać na ten cel mury po okupantach, stojące u zbiegu Aleji Legionów i ul. Polowej.

Omawiane ruiny zniszczone wpływami atmosferycznymi i ludzkim zapomnieniem — zawalone gruzem i zaśmiecone, przykry sprawiały widok w śródmieściu Łomży.

Zebranie zakończono wyborem przez aklamację Komitetu Wykonawczego budowy „Domu Żołnierza”, który na najbliższym

Widok na scenę.

Widok na balkon.

swojem posiedzeniu dokonał wyboru prezydjum, stanowiącego niejako ściślejszy komitet budowy „Domu Żołnierza”.

Prezydjum ukonstytuowało się z przewodniczącym K. Kisielnickim i zastępcą przewodniczącego generałem brygady Młot-Fijałkowskim na czele.

W skład prezydjum Komitetu budowy „Domu Żołnierza” weszli nadto w charakterze sekretarza szef sztabu 18 dywizji piechoty mjr. dypl. Koeb Stefan, później mjr. dypl. Świeciński Wacław, Dyr. Cygański Ksawery skarbnik, inż. Świątkowski Zdzisław jako architekt budowy, oraz kpt. Mustafa Romeyko, jako kierownik techniczny.

Do komisji rewizyjnej wybrani zostali:

Dowódca piechoty 18 dyw. piech. płk. Kwaciszewski Józef — jako przewodniczący, oraz członkowie: dyr. Banku Polskiego w Łomży Roszkowski Władysław, dyr. Szkoły Mierniczej i Przemysłowo Leśnej w Łomży Meyer Henryk, oraz dowódca 33 p. p. ppłk. Dłużniakiewicz Janusz, później ppłk. dypl. Płoszajski Karol.

W ciągu krótkiego czasu liczne ofiary i szereg pomyślnym wynikiem uwieńczonych imprez dostarczyły środków materialnych do rozpoczęcia budowy.

Między innymi Sejmik powiatu Łomżyńskiego wpłacił około 5.000 zł., oraz uchwalił w terminie późniejszym zaciągnąć długoterminową pożyczkę w kwocie 30.000 zł.

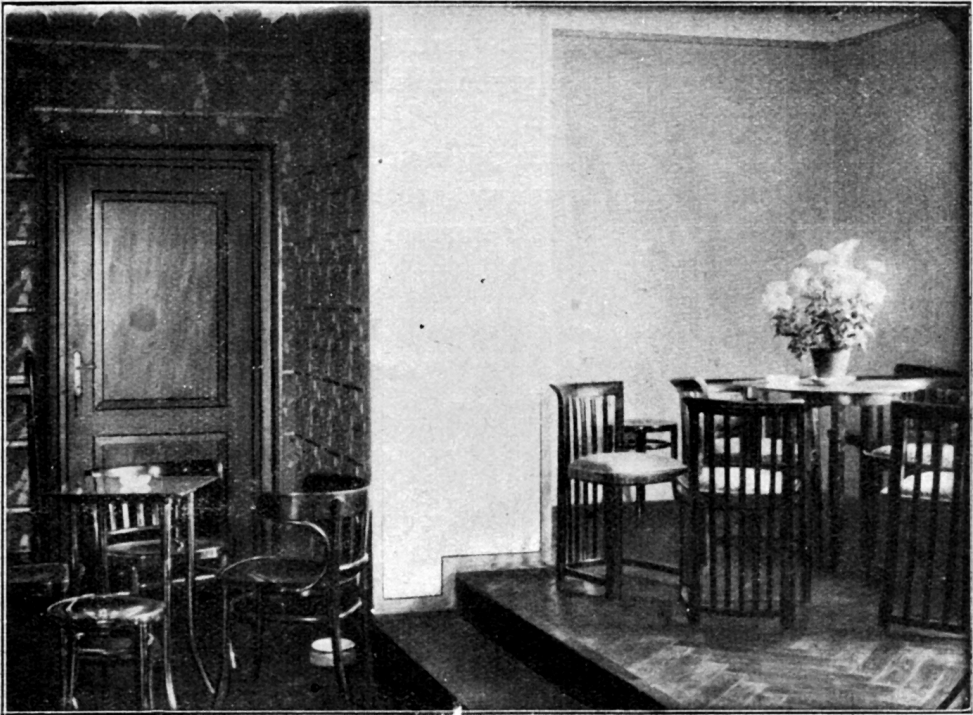
Prezydjum Komitetu przystąpiło natychmiast do wykonania projektu budowy D. Ż.

Prace podzielono, wyznaczając każdemu pewien dział i termin jego wykonania.

Wykonawcy nie zawiedli, wywiązując się wzorowo z przyjętych na siebie obowiązków, przyczem specjalnie podkreślić należy ofiarną pracę i inicjatywę inż. arch. Zdzisława Świątkowskiego, oraz niestrudzoną energję i zapobiegliwość kapitana saperów 18 dywizji piechoty Mustafy Romeyki, którzy z prawdziwym zapałem i ofiarnością stali się budowniczymi i wykonawcami projektu.

Tak więc w ciągu jednego roku zebrano potrzebne fundusze i postawiono „Dom Żołnierza”, jeden z piękniejszych obecnie budynków w Łomży, który otwarty w dniu 14 września b. r. z okazji uroczystego obchodu dziesięciolecia obrony Łomży, jest monumentalnym pomnikiem wdzięczności społeczeństwa dla Armji i Jej zwycięskiego Wodza.

* * *

Poczekalnia.

Westibul.

Praca jednak nie ukończona, plan zamierzony nie jest jeszcze całkowicie zrealizowany. Brak jeszcze w Domu Żołnierza odpowiednich sal i ubikacyj, służących żołnierzom i członkom przysposobienia wojskowego, jak czytelnia, herbaciarni, sali gimnastycznej, szermierczej, pomieszczeń na kancelarje i t. p.

Komitet Domu Żołnierza zdawał sobie sprawę, że bez tych urządzeń Dom Żołnierza nie będzie spełniał swej zasadniczej roli, jaką

Ruiny, z których powstał Dom Żołnierza.

mu wytknięto, jednak ze względu na brak funduszków zrealizowanie całkowite tego planu musiał odsunąć na później.

W chwili obecnej Dom Żołnierza zaczyna pracować sam na siebie, staje się samowystarczalnym i uniezależnia się finansowo, następnie dopiero, a stanie się to już w roku następnym — przystąpi do realizacji całego planu, t. j. do przybudowania nowych sal i ubikacyj, które będą służyły wyżej wymienionym celom.

Komitet Domu Żołnierza nie zapomina również o zaciągniętym długu, mianowicie o budowie pomnika poległym Synom Ziemi Łomżyńskiej. Realizacja tego planu nastąpi równocześnie z realizacją całego planu D. Ż. t. j. w roku 1931.

ZESTAWIENIE WPLYWÓW PODCZAS BUDOWY DOMU ŻOŁNIERZA.

Kosztorys przebudowy Domu Żołnierza w Łomży, sporządzony przez powiatowego architekta p. inż. Świątkowskiego opiewał na kwotę 101.000 zł.

Na pokrycie kosztów budowy komitet zorganizował szereg imprez, zbiórek oraz wydał odpowiednie odezwy w celu uzyskania ofiar na rzecz budowy.

Zestawienie gotówkowe wpływów było następujące:

O F I A R Y

1. Wojsko zł.	1.837.40	
2. Nieznani ofiarodawcy	650.00	
3. Społeczeństwo miasta Łomży	828.08	
4. Na skutek odezwy Komitetu Budowy — z całej Polski	2.799.18	
5. Związek Ziemian (pow. Łomża, Kolno, Szczuczyn)	3.500.00	9.614.66

I M P R E Z Y

1. Urządzone przez wojsko zł.	3.713.94	
2. Urządzone przez społeczeństwo . ..	2.255.67	5.969.61

S U B S Y D J A

1. Sejmik pow. Łomża zł.	7.900.00	
2. P. W. i W. F.	12.000.00	
3. Magistrat m. Łomży	1.000.00	
4. Inne	3.418.00	14.827.50

R Ó Ż N E

1. Pomnik poległych (depozyt) . . zł.	6.614.00	
2. Sprzedaż starego szmelcu	213.50	
3. Pożyczka kom. garnizonu	5.000.00	
4. Pożyczka magistratu m. Łomży ..	3.418.00	14.827.50

C E G I E Ł K I

1. Osoby i instytucje wojskowe . zł.	8.329.73	
2. Społeczeństwo m. Łomży	501.50	
3. Okolice m. Łomży	662.00	
4. Społeczeństwo m. Kolna	1.218.85	10.011.88

Ogółem . . . zł. 64.741.65

Obchód dziesięciolecia obrony Łomży — przemówienie prezydenta miasta.

Rozdanie nagród.

PRZEBIEG UROCZYSTOŚCI OBCHODU DZIESIĘCIOLECIA OBRONY ŁOMŻY — POŁĄCZONY Z OTWARCIEM „DOMU ŻOŁNIERZA”.

Uroczystości połączone z obchodem dziesięciolecia obrony Łomży rozpoczęły się 13 września 1930 r. złożeniem hołdu pamięci poległych w obronie Łomży w latach 1918 — 1920 r.

O zmroku tegoż dnia na Starym Rynku przed Magistratem Łomżyńskim ustawiły się w długiej kolumnie liczne delegacje

W oczekiwaniu na defiladę.

z wieńcami obok kompanji honorowej ze sztandarem i orkiestrą 33 p. p., skąd pochód delegacyj, prowadzony przez D-cę 33 p. p. ppłk. dypl. Płoszajskiego Karola, ruszył w stronę miejscowego cmentarza.

U wrót cmentarnych zatrzymał się pochód, gdzie przemówienia, poświęcone pamięci poległych, wygłosili: ppłk. dypl. Płoszajski i wice-prezes Rady Miejskiej St. Dębowski, — poczem przy blasku pochodni i dźwiękach marsza żałobnego Szopena, odegranych przez oddziały 33 p. p. i ochotniczej straży pożarnej, złożono wieńce na bratniej mogile poległych.

Wieńce złożyły pomiędzy innymi delegacje: D-wo 18 d. p., b. kombatancki 18 d. p., 33 p. p., 42 p. p., 71 p. p., 18 p. a. p., Starosta Łomżyński, Magistrat m. Łomży, Federacja Polskiego Związ-

ku Obrońców Ojczyzny, włościanie z Kalinowa, Związek Nauczycieli Szkół Powszechnych, Towarzystwo Wioślarskie, Ochotnicza Straż Pożarna, wszystkie Łomżyńskie Szkoły Średnie i Powszechne i wiele innych.

Uroczystości tego dnia zakończył capstrzyk, odegrany po ulicach Łomży przez kilka orkiestr wojskowych i cywilnych.

W dniu następnym na fortach łomżyńskich odbyła się wspańska rewja wojskowa oddziałów 18 d. p. oraz licznych oddziałów Przystosobienia Wojskowego i Straży Ogniwych z Ziemi Łomżyńskiej przy tłumnym udziale licznych delegacyj i publiczności.

Po dokonanych przeglądzie oddziałów wojskowych przez D-cę Okręgu Korpusu Nr. 1 gen. bryg. Stanisława Wróblewskiego, została odprawiona uroczysta msza św. polowa przez ks. kapelana Olesińskiego, który wygłosił następnie podniosłe kazanie na temat miłości Ojczyzny. Po kazaniu, na tych samych polach i wałach poprzecinanych linjami okopów i poranych pociskami armatnimi, gdzie dziesięć lat temu przelała się ofiarna krew synów ziemi łomżyńskiej, wygłosił piękne przemówienie na temat obrony Łomży zasłużony jej prezydent Świdzki Władysław.

W godzinach południowych przy parku miejskim w Łomży wzdłuż ustawionych trybun dla przedstawicieli władz i społeczeństwa odbyła się defilada 18 d. p. oraz oddziałów P. W. prowadzona przez d-cę piechoty 18 d. p. płk. Józefa Kwaciszewskiego. Miejsca na głównej trybunie zajęli: wojewoda białostocki Marjan Kościalkowski, d-ca O. K. Nr. I gen. bryg. Stanisław Wróblewski, d-ca 18 d. p. generał bryg. Czesław Młot-Fijałkowski, starostowie pow. łomżyńskiego Skarzyński i kolneńskiego Kulikowski.

Defilowały kolejno pułki 33 p. p., 42 p. p., 71 p. p., 18 p. a. p. i długi szereg oddziałów P. W. oraz cyklistów.

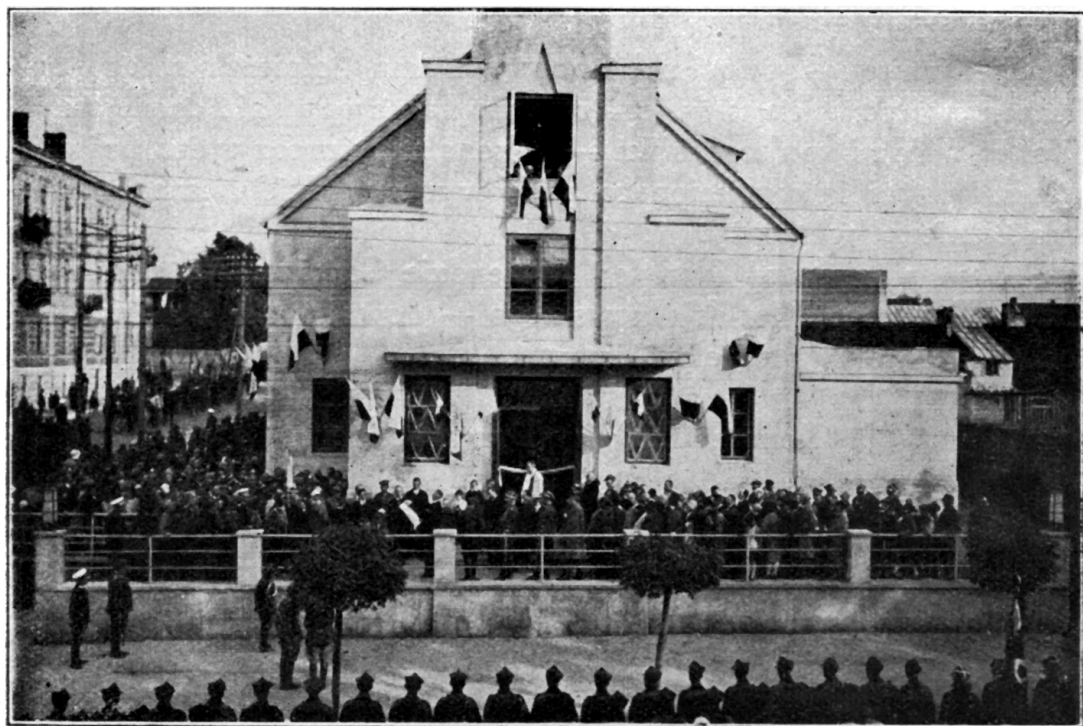
Doskonała postawa defilujących sprawiała imponujący widok, wywołując entuzjazm wśród tłumów przyglądającej się publiczności.

O godz. 16-tej tegoż dnia w obecności pocztów sztandarowych pułków 18 d. p., zaproszonych gości i nader licznie zebranej publiczności odbyło się uroczyste poświęcenie i otwarcie nowo zbudowanego „Domu Żołnierza”, który imieniem Komitetu obywatelskiego przekazał władzom wojskowym do rąk generała Młot-Fijałkowskiego prezes Kazimierz Kisielnicki. Po przecięciu wstęgi zamykającej wejście przez wojewodę białostockiego Marjana Kościalkowskiego sala „Domu Żołnierza” zapelniła się szczerze zaproszonymi gośćmi.

Na tematy związane z uroczystością przemówili: D-ca Okręgu Korpusu Nr. 1 gen. bryg. Stanisław Wróblewski imieniem Marszałka J. Piłsudskiego, wojewoda Kościałkowski imieniem Rządu i w imieniu miasta prezes Rady Miejskiej Mikułowski.

Po przemówieniu koncertowała orkiestra 42 pułku piechoty.

Na zakończenie uroczystości wieczorem w salach kasyna 33 p. p. odbył się bankiet wydany na cześć wojska przez miejscowe społeczeństwo, oraz cieszący się powodzeniem bal w salach gimnazjum męskiego.

Poświęcenie Domu Żołnierza.

ODPIS AKTU, PRZEKAZUJĄCEGO „DOM ŻOŁNIERZA” KOMENDANTOWI GARNIZONU.

Działo się w mieście Łomży, roku Pańskiego tysiąc dziewięćset-trzydziestego, czternastego września, w dziesiątą rocznicę zwycięstwa oręża polskiego nad bolszewickim najeźdźcą, za czasów Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego, a rządów b. Wodza Naczelnego, Marszałka Polski, Prezesa Rady Ministrów i Ministra Spraw Wojskowych Józefa Piłsudskiego.

Ku upamiętnieniu po wsze czasy zwycięskich triumfów oręża polskiego, ku uczczeniu przelanej w obronie wolności krwi i znojących trudów żołnierza polskiego.

Narodowi polskiemu na chwałę, przyszłym pokoleniom i miastu Łomży na pamiątkę, Żołnierzowi polskiemu w hołdzie, podzięcie i braterskiem przywiązaniu.

My Komitet Obywatelski Budowy Domu Żołnierza przez społeczeństwo powołany i w jego imieniu działający dnia dzisiejszego wobec władz i społeczeństwa — dokonaliśmy uroczystego poświęcenia i otwarcia wzniesionego zbiorowym wysiłkiem gmachu Domu Żołnierza w Łomży.

Aktem niniejszym Dom ten Komendzie Garnizonu w ręce gen. bryg. Czesława Młot-Fijałkowskiego — dowódcy 18 dywizji piechoty oddajemy i przekazujemy.

Komitet Budowy Domu Żołnierza:

Dr. M. Czarnecki

K. Kisielnicki

Świątkowski

Cygański

Cz. Laube

F. Kulikowski

Kwaciszewski, plk.

W. Skarzyński

Płoszajski, pplk. dypl.

Wł. Świdzki

Raganowicz, pplk.

Roszkowski

Romeyko, kpt.

Meyer